

Tomislav GALOVIĆ

Historiografija, otok Krk i Prvi svjetski rat (na temelju radova objavljenih u *Krčkom zborniku*)

Izv. prof. dr. sc. Tomislav GALOVIĆ
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za povijest i Zavod za hrvatsku povijest
Ivana Lučića 3
HR – 10 000 Zagreb
tgalovic@ffzg.hr
galovic.tomislav@gmail.com

UDK 930(497.5)(210.7Krk)"1914/1918"
Izlaganje sa znanstvenog skupa

U radu je prikazano što se i kako o Prvom svjetskom ratu pisalo u Krčkom zborniku kao časopisu Povijesnog društva otoka Krka. Krčki zbornik od prvoga objavljenog sveska 1970. godine pa do danas predstavlja njegovu okosnicu i prepoznatljivost djelovanja Povijesnog društva otoka Krka. Na temelju toga korpusa (sv. 1-69/1970-2013) prikazano je stanje istraženosti tema iz razdoblja Prvog svjetskog rata vezanih uz otok Krk i Krčane te ukazano na neke buduće zadatke i projekte.

Ključne riječi: Prvi svjetski rat, historiografija, otok Krk, Povijesno društvo otoka Krka, Krčki zbornik.

***

Poštovane dame i gospodo, kolegice i kolege, dragi Omišljani – prije svega sve Vas srdačno pozdravljam i ujedno se ispričavam što – zbog neodgovornih obveza na mom matičnom Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu – nisam danas u mogućnosti biti s Vama i osobno sudjelovati u radu ovoga našega hvaljevrijednog skupa u povodu stogodišnjice Prvog svjetskog rata, koji zajednički organiziraju Općina Omišalj i Povijesno društvo otoka Krka. Međutim, u konzultaciji s kolegom Nikolom Brozićem, predsjednikom Organizacijskoga odbora,

kojem ujedno zahvaljujem na pozivu za sudjelovanje, odlučio sam poslanim tekstom obratiti Vam se temom pod naslovom „Historiografija, otok Krk i Prvi svjetski rat (na temelju radova objavljenih u Krčkom zborniku)“.

***

Jedan od svakako ključnih događaja u povijesti 20. stoljeća – Prvi svjetski rat (1914. – 1918.) – ostavio je brojne posljedice i više ili manje vidljive tragove na život stanovništva i razvoj najvećeg jadranskoga otoka – Krka. A ako se vratimo u njegovu modernu povijest, sve zapravo otpočinje odlukom Bečkoga kongresa 1815. godine, kada otok Krk formalno pripada Austriji te postaje dijelom Austrijskoga primorja (njem. *Österreichisches Küstenland*, tal. *Litorale austriaco*) zajedno s Istrom, Cresom i Lošinjom, a što je ta područja izravno povijesno-politički povezalo i ispreplelo te imalo svoje reperkusije kasnije. Točnije rečeno, godine 1822. Krk je zajedno s otocima Cresom i Lošinjem izdvojen iz sastava Dalmacije i pripojen Istri, a što je svoj odraz izravno našlo u vremenu Hrvatskog narodnog preporoda. Koncem 19. stoljeća započinje veliki val iseljivanja stanovništva s otoka u prekomorske zemlje. Također, odmah na početku možemo to slobodno konstatirati – iako otok nije bio u središtu ratnih zbivanja tijekom Prvoga svjetskog rata, taj je veliki rat na Krku završio zapravo tek 1921. godine. Naime, slomom Austro-Ugarske Monarhije 1918. godine talijanska vojska okupirala je otok Krk, što je ubrzo značilo da je na pomolu jedan od najtežih trenutaka u dugoj i bogatoj krčkoj povijesti, a posebice epizoda s arditima Gabriela D’Annunzija koji su vlast na Krku držali gotovo dva mjeseca – od 13. studenoga 1920. do 9. siječnja 1921. godine. No to je stanje okončano Rapalskim ugovorom iz 1920., čime je Krk pripao Kraljevstvu Srba, Hrvata i Slovenaca, kasnije Kraljevini, odnosno Kraljevini Jugoslaviji, iako su talijanski vojnici otok napustili tek 24. travnja 1921. godine.

Iako bi se, dakle, moglo pomisliti da je razdoblje Prvoga svjetskog rata dobro obrađeno i vrednovano u historiografskome smislu, možemo se neugodno iznenaditi kada posegnemo za literaturom koja bi o tome trebala govoriti. Sve se zapravo – u pogledu otoka Krka – svodi na nekoliko radova i manjih publicističkih priloga te na nezaobilaznu i temeljnu knjigu za opće poznavanje krčke povijesti – kultnu knjigu *Otok*

Krk kroz vjekove mons. Mihovila Bolonića i mons. Ivana Žica-Rokova objavljenu 1977. i s opravdanim razlogom ponovno 2002. godine.

Stoga ćemo u ovome izlaganju prikazati što se i kako o Prvome svjetskom ratu pisalo u *Krčkom zborniku*, jedinoj specijaliziranoj periodičnoj znanstveno-stručnoj publikaciji o otoku Krku u kojoj se obrađuju različita područja znanosti, ali s glavnim naglaskom na ona humanistička i društvena. Kao časopis Povijesnog društva otoka Krka on predstavlja njegovu okosnicu i prepoznatljivost.

Povijesno društvo otoka Krka osnovano je 1969. godine zalaganjem i požrtvovnošću nekolicine krčkih intelektualaca iz svjetovnih i crkvenih krugova, kako onih koji su djelovali na samome otoku tako i onih izvan njega. Osnovni ciljevi društva, dakako s glavnim naglaskom na prošlost otoka Krka, jesu unapređenje znanstvenoistraživačkoga rada u području povijesnih i drugih znanosti te njihova popularizacija, unapređivanje školske nastave i usavršavanje nastavnog kadra, razvoj muzejske i konzervatorske djelatnosti, etnologije i folkloristike, zatim razvoj povijesnih i drugih institucija na otoku i izvan njega, kao i suradnja s drugim institucijama itd. Društvo je, osim u prosvjetnom pogledu – pod time podrazumijevamo organizacije različitih predavanja, znanstvenih skupova, ekskurzija, izložbi ili obilježavanja obljetnica / godišnjica, brigu o kulturnom i etnografskom nasljeđu, arhivskim i knjižničnim fondovima, pokretanje inicijativa za formiranje zavičajnih zbirki muzeja itd. – svoje aktivnosti posebno usmjerilo prema izdavačkoj djelatnosti čiji je glavni zadatak bio i ostao tiskanje *Krčkoga zbornika*.

Prvi, voluminozni svezak toga zbornika pod uredništvom Petra Strčića objavljen je 1970. godine, i to na više od 600 stranica, a do danas je objavljeno čak 69 svezaka, a dva su u pripremi. Na temelju toga korpusa prikazat ćemo stanje istraženosti tema iz razdoblja Prvoga svjetskoga rata vezanih uz otok Krk i Krčane te ukazati na neke buduće zadatke i projekte.

Već u prvom spomenutom svesku *Krčkog zbornika* iz 1970. pronalazimo dva rada te jedan nekrolog i jedan prikaz koji se izravno tiču naše teme. U „Prilogu za životopis Nika Grškovića – istaknutog hrvatskog iseljenika“ Ivan Čizmić donosi niz zanimljivih podataka koji prikazuju djelatnost Vrbničanina don Nike Grškovića (Vrbnik, 15. XI. 1863. – New

York, 21. III. 1949.) u razdoblju prije, tijekom i poslije Prvoga svjetskog rata. Ovaj svećenik, novinar i političar, koji se 1901. zbog političkih sukoba i neslaganja s crkvenim vlastima iselio u Sjedinjene Američke Države, među našim se iseljenicima isticao kao protivnik Austro-Ugarske zalažući se za ujedinjenje južnoslavenskih naroda. U tome pravcu djelovanja 1915. postaje članom Jugoslavenskog odbora u Londonu te sa suradnicima organizira Prvi jugoslavenski narodni sabor u Chicagu 1915. i Drugi sabor u Pittsburghu 1916. godine, a 1918. napušta svećeničko zvanje i vodi Jugoslavensku kancelariju u Washingtonu. Iako se kao republikanac i federalist zdušno zalagao za novo uređenje države, iskazao je suzdržanost prema Krfskoj deklaraciji te ubrzo postao otvoren kritičar novostvorene države.

Drugi rad, iako kronološki izlazi izvan repera Prvoga svjetskog rata – itekako je vrijedno svjedočanstvo onoga što se događalo na Krku kao njegova izravna posljedica. Riječ je o memoarskom tekstu svećenika Antona Mrakovčića-Andračića pod naslovom „Moji susreti s talijanskim okupatorom u Puntu 1920/21. godine“. Taj je tekst objavljen postumno.

U nekrologu Dinku Crviću-Sopčiću koji potpisuju Josip Polonijo i Petar Strčić prikazan je životni put ovog sudionika komunističkog pokreta, socijalističke revolucije i NOR-a na otoku Krku, ali spominje se i njegova aktivnost prije toga: „Prvi svjetski rat promijenio je mnoge ljudske sudbine; za mnoge je to bio i idejni preokret koji je utjecao na cijeli njihov preostali život. Uz mnoge Krčane i Crvić je mobiliziran i kao austrougarski vojnik odvučen na frontove svjetskog razbojišta; nisu se mnogo trudili da mu objasne ni za što, ni za koga i radi čega se mora boriti. Srećom, iz ratne je klaonice izvukao živu glavu, pa se nakon četiri godine vraća kući. Ovdje, u rodnom kraju, kao stolar nastavlja borbu za svakidašnji život. No, ovdje i njega i mnoge njegove drugove čeka novo iskušenje: umjesto slobode i uključivanja otoka u prvu zajednicu Jugoslavena, Kraljevina Italija okupirala je otok. Crvić se našao među onim ljudima koji su se i aktivno isticali u borbi protiv stranaca, pa je učestvovao i u organiziranoj djelatnosti i oružanoj borbi protiv pripadnika talijanskih redovitih i – službeno – neredovitih jedinica (D'Annunzijevih ardita).“

U ovom zborniku, u rubrici Ocjene i prikazi, Antun Giron predstavlja knjigu Petra Strčića *Otok Krk 1918. Građa o narodnim vijećima SHS i talijanskoj okupaciji 1918. godine* objavljenu 1968. godine.

U drugom svesku *Krčkog zbornika* iz 1971. nema nijednog članka koji bi se odnosio na našu temu, samo dva nekrologa i jedna bibliografija. Tako Ljubo Karabaić piše o Nikoli Dekaniću koji je u vrijeme Prvoga svjetskog rata kao sanitetski podoficir radio u vojnoj ambulanti u Puli te se mnogim Bodulima našao „pri ruci u nevolji i pomagao im kad su trebali poštedu ili bolovanje“. Prilikom pobune mornara 1918. „prišao je pobunjenicima“. Nakon svršetka rata vraća se u rodnu Dragu Bašku, ali ubrzo nastupa talijanska okupacija. Prema Karabaićevim riječima: „Okupatorski je komandant ponudio Dekaniću mjesto službenika s vrlo visokom plaćom. Dekanić je bez razmišljanja tu ponudu odbio. Drugog su ga dana htjeli uhapsiti, ali se on na vrijeme sklonio.“

Nikola Bažadona iz Krasa također je jedan od Krčana sudionika ovoga rata. O njemu Josip Gržetić piše: „Bacan od fronta na front – poput tolikih mnogih – našao se jednog dana pred dilemom u susretu s Rusima – što dalje. Svršio je na suprotnoj strani, među Rusima. No, čežnja za domovinom bila je snažna. Najzad se našao među jugoslovenskim dobrovoljcima, a onda, među borcima na Solunskom frontu. Izdržavši sve ratne teškoće i okršaje našao se s bivšim borcima-sudrugovima iz raznih krajeva novostvorene Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca u Beogradu. Dobiva i odlikovanje kao ‘Solunac’.“

U ovom svesku *Krčkog zbornika* objavljena je i deskriptivna bibliografija časopisa *Baška* koji je izlazio u Pragu 1913. i 1914. godine, a nakana mu je bila turistička promocija Baške. Vlasnik časopisa bio je zaslužni Emil Geistlich, jedan od utemeljitelja organiziranog bašćanskog turizma, a urednik Karel Kadner.

Treći svezak *Krčkog zbornika* ujedno je *Spomenica gimnazije »Čedo Žic« u Krku 1921. – 1971.* tiskana 1971. U njoj pronalazimo samo nekoliko uzgrednih podataka koji nas zanimaju. „O turizmu u Baški“ piše Vinko Dorčić obrađujući i razdoblje Prvoga svjetskog rata. Franjo Matejčić donosi kratki životopis Josipa Capponija koji je tijekom Prvoga svjetskog rata bio teško ranjen u jednoj zračnoj bitki te s „mrtvim pilotom dospi-

jeva između dva fronta na Piavi“. Nakon dugog liječenja – dvije godine i osam mjeseci – izlazi iz vojne bolnice.

U Krku 1971., kao četvrti svezak *Krčkog zbornika* i prvi svezak *Posebno izdanja* Mihovil Bolonić i Petar Strčić objavljuju *Zapisnike sjednica i skupština Hrvatske čitaonice u Vrbniku 1871 – 1929*, gdje se opisuje i razdoblje djelovanja čitaonice tijekom Prvoga svjetskog rata.

„O radničkom pokretu na otoku Krku do osnivanja ćelije KPJ 1933. godine“ u petom svesku iz 1972. pišu Bosiljka Janjatović i Petar Strčić dajući pregled zbivanja na Krku od 19. stoljeća do 1933. godine.

U istom svesku Ljubo Karabaić piše nekrolog na spomen Ivana Hodanića. Posebno su dragocjeni podaci i Hodanićevo svjedočanstvo za razdoblje od 1914. do 1918. godine, što zaslužuje da se u cijelosti citira: „U prvoj godini I. svjetskog rata, 26. listopada 1914., bio je mobiliziran u 97. puk 20. lovačkog bataljona i 22. veljače 1915. upućen iz Vrhnike kod Ljubljane na ruski front. Rata mu je bilo dosta, pogotovo ovakvog kakvog je vodila austrougarska monarhija. Zbog toga se već nakon tri mjeseca sam predao Rusima. Hodanić je pričao: ‘Borili smo se na Karpatima. Bili smo u Bukovini kad sam odlučio da prijeđem na rusku stranu. Povjerio sam to svojim drugovima Trojanu Augustu iz Trsta i Antunu Bidutu iz Furlanije. Zamolili su me da i oni pođu sa mnom. Rusi su nas sproveli najprije u Znajtin u Galiciju, zatim smo pješčili osam dana do Tarnopolja, a 30. svibnja 1915. bili smo u Kijevu’. Hodanić je prokrstario ondašnju Rusiju: bio je u Sibiru, u Vjetki i Samari, za vrijeme žetve stigao je na Don. Bio je dodijeljen kozacima braći Aksonov, od kojih je pobjegao: život kod njih je bio neizdržljiv. Nije dugo trajalo pa da bude uhvaćen i bačen u zatvor. Zatvori su tada bili prepuni – pa su ga jednoga dana jednostavno izbacili napolje! Stigao je tada u Veliku Knjaževsku kraj Rostova, gdje se zaposlio kao pekar. Tu je proživio čak tri godine, tu su ga zatekle i buržoaska februarska i socijalistička oktobarska revolucija. U siječnju 1918. Veliku Knjaževsku oslobodili su boljševici, a zarobljenicima je rečeno da su slobodni. Narod je klicao Lenjinu a protiv cara. Hodanić se opredijelio za boljševike i pridružio se odredu kojim je komandirao boljševik Potakov. Tako je i za Hodanića počela revolucija. (...) ‘Stekao sam mnogo prijatelja i zajednički smo dijelili zlo i dobro, podnosili ne daće koje je nametao vojnički život. U drugoj polovici 1919. komanda

Crvene armije zahvalila nam se na pomoći što smo je pružili sovjetskoj vlasti i poslani smo u domovinu. Rastanak je bio težak... Vratio sam se u Rijeku i dugo mi je trebalo da se naviknem na građanski život. Noću sam sanjao o kozacima i oklopnom vlaku, budili su me jauci ranjenika, a kad je Rijeka pala pod vlast Italije, odselio sam se na Krk'."

U šestom svesku *Krčkog zbornika* iz 1975. pronalazimo samo dva naslova: u radu Petrice Novosel-Žic „Kretanje stanovništva otoka Krka od 1857. do 1971. godine“ govori se i o ratnim posljedicama na demografiju otoka, a prikaz knjige Dragovana Šepića *Italija, Saveznici i jugoslavensko pitanje 1914–1918.* potpisuje Đuro Rošić.

Slično je i s idućim sveskom iz 1976. gdje tek uzgredno pronalazimo pokoji podatak vezan uz Prvi svjetski rat, npr. o čitaonici u Puntu i dr.

Iste je godine objavljen još jedan svezak *Krčkog zbornik* i njegova *Posebna izdanja: Bašćansko područje – smjernice razvoja*, gdje je jedno poglavlje vezano uz povijest Baške posvećeno događajima za Prvoga svjetskog rata te onim veznim za kulturu, turizam i dr. Sličan je slučaj i s vrlo vrijednom sintezom – *Krčkim zbornikom i Posebnim izdanjem* iz 1981. – Mihovila Bolonića *Vrbnik nad morem – od početka do propasti Austro-Ugarske.*

O pitanju „Radničkog pokreta na otoku Krku do kraja Prvoga svjetskog rata“ pisao je Vlado Oštrić u *Krčkom zborniku* iz 1983., *Posebnom izdanju* posvećenom pedesetogodišnjici Saveza komunista Jugoslavije na otoku Krku.

Prvi svjetski rat ostavio je brojne posljedice na turizam otoka Krka, što se najbolje ogleda u tekstovima posvećenim turizmu – posebice u dva zbornika pod naslovom *Počeci i razvoj turizma na otoku Krku* – u kojima za razdoblje od 1914. do 1918. ili 1921. redovito nalazimo konstataciju o nemogućnosti turističke djelatnosti i da je tada došlo do ozbiljne stagnacije u razvoju primorskih mjesta koja su dotad doživjela napredak u turističkom pogledu.

U *Krčkom zborniku* i *Posebnom izdanju* iz 1986. *Otok Krk – zapadni dio* vrlo je zanimljiva kratka ocjena Mirka Polonija o „Školstvu od 1845. do 1945. godine“ gdje za razdoblje 1883. – 1918. za školu u Milohnićima piše sljedeće: „Nadošao je prvi svjetski rat sa svim negativnim posljedicama, osobito 1917. godina, kada je bila strahovita oskudica i glad. Osim redovne nastave uvedena je bila i tzv. opetovnica, ali je ona slabo posjećivana.

Škola je tek 1918. god. dobila zvanični pečat. To je i godina početka rada školske knjižnice, kojoj su više knjiga poklonili razni darovatelji. God. 1917/18. vladala je španjolska groznica te je pomrlo mnogo ljudi. Ravnajući učitelj Ivan Polonijo stalno je posjećivao djecu i njihove roditelje i sve seljane. On je bio u neku ruku priučeni narodni (pučki) liječnik. Mnogima je pomagao za vrijeme svoga učiteljavanja. Konačno se i sâm razbolio i umro na žalost učenika i seljana, nakon 35 godina neprekidne službe na istom mjestu, dana 21. listopada 1918. godine.“

Tematski zbornik *Zdravstvo otoka Krka* objavljen je 1989. te u njemu ima podataka vezanih za razdoblje Prvoga svjetskog rata. Tako Nadan Grubiša piše o „Zdravstvenim prilikama od 1900. do 1940. god.“, a Ivo Oršić o „Nalazima uzroka smrti stanovnika Krka od 1815. do 1915. godine“. U potonjem slučaju za dekadu 1906. – 1915. riječ je o 32 tuberkulozna nalaza, 32 od staračke bolesti i jedan nalaz, prvi put zabilježen na Krku, *delirium tremens potatorum* kod jednog otočanina starog 49 godina. Grubiša ističe da je od gripe zvane „španjolka“ ili „španska groznica“ puno ljudi izgubilo život pri kraju rata tako da se stariji stanovnici iz Krka sjećaju „da je tih dana umiralo od te opake bolesti po 3-4 slučaja dnevno. U mrtvačnici na groblju bilo je pretijesno – po 3-4 leša dnevno čekalo je na ukop jer ljudi nisu na vrijeme stizali iskopati toliko raka“. U ovom se zborniku također nalaze biografije zaslužnih zdravstvenih djelatnika te popis liječnika, stomatologa, ljekarnika i veterinara podrijetlom s otoka Krka.

U svojoj knjizi *Biskup Mahnić – pastir i javni djelatnik u Hrvata* iz 1991., u izdanju Povijesnog društva otoka Krka i zagrebačke Kršćanske sadašnjost, Anton Bozanić donosi podatke o djelovanju krčkog biskupa Antuna Mahnića u posljednjim godinama njegove službe te konfinaciji talijanske vlasti. Ta je tematika u kraćem obimu zastupljena i u knjižici Antuna Bozanića i Petra Strčića *Mahnić i njegova Staroslavenska akademija* koja je tiskana 2002. u nizu Male knjižnice »Krčkog zbornika«.

U svoje dvije knjige o *Puntu*, ujedno *Krčkim zbornicima*, vlč. Alojzije Ragužin podrobno je prikazao razdoblje Prvoga svjetskog rata. Dovoljno je spomenuti naslove pojedinih potpoglavlja: a) Ratne nevolje; b) U potrazi za kruhom; c) Otimačina zvona i drugog; d) Skupljanje za vojnike; e) Ratni zajmovi; f) Zarobljeni Puntari u Rusiji; g) Zarobljeni Puntari u Italiji; h) Zarobljeni Puntari u Srbiji; i) Bogoslovi i drugi đaci za rata; j)

Djeca na prehrani za vrijeme rata; k) Iz vojničkog života Puntara; l) Poginuli i umrli u ratu 1914. – 1921. A za razdoblje talijanske okupacije 1918. – 1921.: a) Muke svećenika za okupacije; b) Prolijeva se krv pred Kanajtom; c) Puntari brane Pumat; d) Pobijedili smo ardite. Vlč. Raguzin nije stao samo na tome, nego je napisao još dvije knjige o Puntu, i to *Lijepi Pumat. Knjiga 1.* i *Lijepi Pumat. Knjiga 2.*, a poslije još puno različitih knjiga.

U Krku 1992. objavljen je, u seriji *Krčkog zbornika, Zbornik o Dobrinjštini* – odnosno »Lietopis« i »Kronika« *pučke/osnovne škole u Dobrinju* koje je priredio Petar Strčić. Tu se unutar *Kronike pučke/osnovne škole u Dobrinju na o. Krku od 1910. do 1962. godine* donose podaci o radu škole u vrijeme Prvoga svjetskog rata.

Kao *Krčki zbornik* i *Posebno izdanje* publicirana je u Rijeci 1993. knjiga Ivana Turata-Meštra *Omišju, grade moj. Narodne pjesme koje se pjevaju u Omišlju na otoku Krku* koju je za tisak pripremila Katica Ivanišević. Jedno poglavlje u toj zbirci nosi naziv „Vojničke pjesme“, a jedna od njih vrlo indikativnog je naslova *Oj, prokjeta Polo*.

U knjizi, ujedno *Krčkom zborniku*, Antona Bozanića pod naslovom *Hrvatsko iseljništvo u Sjedinjenim Američkim Državama i Krčani u New Yorku*, inače tiskanoj u *Sjedinjenim Američkim Državama*, temeljito je prikazana ova tematika. Upravo je Prvi svjetski rat privremeno zaustavio iseljavanja s naših područja, no krčka je emigracija posebno pratila i osluškivala što se događa u njihovoj domovini, a ponajviše već spominjani don Niko Gršković.

Petar Strčić dva je puta ponudio nacrt sinteze za povijest Vrbnika – kao predgovor knjizi Ivana Žica *Vrbnik na otoku Krku. Narodni život i običaji* te u zborniku radova u čast fra Atanazija Matanića *Između povijesti i teologije*, gdje se u osnovnim crtama dotaknuo i tematike prvih desetljeća 20. stoljeća.

U hrvatskom prijevodu Franje Matejčića objavljena je 2001. godine, a reprintirana 2011., kao 44. svezak *Krčkog zbornika (Posebno izdanje, sv. 38.)* knjiga Anne Marije Fiorentin *Krk – splendidissima civitas Curictarum*, izvorno objavljena na talijanskom jeziku 1993. godine. U knjizi je prikazana prošlost otoka i grada Krka, a jedan je dio posvećen Prvome svjetskom ratu u poglavlju: *XXII. Krk od Londonskog ugovora (1915.) do demokratske Republike Hrvatske (1991.)*.

Nakon što je 1994. u Rijeci tiskana knjiga Petra Strčića *Košljun i njegov franjevački samostan*, autor je 2001. odlučio unutar *Krčkog zbornika* izdati njezino drugo dopunjeno izdanje, ali pod naslovom *Košljun i franjevački samostan*. U tome *Povijesnom pregled s izborom literature* svoje mjesto našlo je i razdoblje života košljunskih franjevaca od 1914. do 1921. godine te sve nepravilike i opasnosti pred kojima su se našli u to turbulentno doba.

To razdoblje, ali vezano uz mjesto Polje obrađeno je u knjizi Josipa Grškovića-Vlastelina *Polje u dvadesetom stoljeću* (2004.), inače 51. svesku *Krčkog zbornika* i 44. svesku njegova *Posebna izdanja*.

Najzad, u ovom našem pregledu moramo navesti da je u nizu *Krčkog zbornika* 2007. godine objavljen pretisak prvih četiriju godišta *Krčkoga kalendara* (1938. – 1941.) u nakladi Društva Krčana i prijatelja otoka Krka u Zagrebu te Povijesnog društva otoka Krka. Na isti su način 2008. objavljena tri sveska (četvrti za 1955. još nije – u pripremi je) emigrantskog *Krčkog kalendara*, koji je inače izlazio u New Yorku (1952. – 1955.) pod uredništvom svećenika Nikole Fabijanića. No *Krčki kalendar* kao godišnjak zaslužuje zasebnu obradu pa to ostavljam za jednu drugu priliku.

Spomenimo ovom zgodom i to da se u novom svesku mješovitog *Krčkog zbornika*, koji se priprema za objavu krajem ove godine, nalazi građa – svjedočanstvo Ivana Galjanića (1908. – 2007.) pod naslovom „Puntari otjerali ardite iz Punta za Novu godinu 1921.“, a koje je iz rukopisa priredila njegova kći dr. Marija Galjanić.

***

Zaključno – dakle – možemo reći da su po pitanju Prvoga svjetskoga rata i našeg područja nužna sustavna arhivska istraživanja i objava onoga vrjednijega gradiva. Usporedo s time ili poslije toga, pisanje analitičkih članaka i najzad izrada sinteze – *Otok Krk i Prvi svjetski rat*. Na tome putu bit će nam od pomoći i sve ovo što smo naveli iz *Krčkog zbornik*, ali bez sumnje i rezultati našega omišaljškoga skupa *Stogodišnjica Prvoga svjetskog rata*.

Zahvaljujem na pozornosti!

LITERATURA

(stanje do 2014. godine)

Bašćansko područje – smjernice razvoja, Krk: Povijesno društvo otoka Krka (*Krčki zbornik*, sv. 8. Posebno izdanje, sv. 2), Mjesni odbori Socijalističkog saveza radnog naroda i savjeti mjesnih zajednica Bašćanskog područja, 1976.

BOLONIĆ, Mihovil, *Vrbnik nad morem - od početka do propasti Austro-Ugarske*, Krk: Povijesno društvo otoka Krka (*Krčki zbornik*, sv. 9. Posebno izdanje, sv. 3), 1981.

BOLONIĆ, Mihovil – STRČIĆ, Petar, *Zapisnici sjednica i skupština „Hrvatske čitaonice“ u Vrbniku 1871 – 1929*, Krk: Povijesno društvo otoka Krka (*Krčki zbornik*, sv. 4. Posebno izdanje, sv. 1.), 1971.

BOLONIĆ, Mihovil – ŽIC-ROKOV, Ivan, *Otok Krk kroz vjekove*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost (Analecta Croatica Christiana, sv. IX.), 1977., II. izdanje – Zagreb: Kršćanska sadašnjost i Biskupski ordinarijat Krk, 2002.

BOZANIĆ, Anton, *Biskup Mahnić – pastir i javni djelatnik u Hrvata*, Zagreb – Krk: Povijesno društvo otoka Krka (*Krčki zbornik*, sv. 22. Posebno izdanje, sv. 16.) i Kršćanska sadašnjost - Zagreb (*Analecta Croatica Christiana*, sv. 26, Biblioteke Centra za koncilski istraživanja, dokumentaciju i informacije Kršćanska sadašnjost), 1991.

BOZANIĆ, Anton, *Hrvatsko iseljeničtvo u Sjedinjenim Američkim Državama i Krčani u New Yorku*, Krk – New York: Povijesno društvo otoka Krka (*Krčki zbornik*, sv. 34. Posebno izdanje, sv. 28) i Krčki klubovi u New Yorku: Dubašnica Social Club of America, Women's Club of otok Krk i Klub Otok Krk, 1996.

BOZANIĆ, Anton, *Omišalj – drevna župa i iseljenici u New Yorku*, Omišalj: Općina Omišalj, 2010.

BOZANIĆ, Anton, *Vrbnik: povijesne mijene i drevna župa*, Vrbnik: Općina Vrbnik, 2011.

BOZANIĆ, Anton, *Svećenici i župe na području Krčke biskupije od 1900. godine do danas*, Krk: Biskupija Krk, 2012.

BOZANIĆ, Anton, *Dobrinj i Dobrinjsko područje: povijesni hod i drevna župa*, Dobrinj: Općina Dobrinj, 2013.

BOZANIĆ, Anton, *Dubašnica – povijesne mijene, drevna župa i iseljenici u New Yorku*, Malinska: Općina Malinska-Dubašnica, 2014.

BOZANIĆ, Anton – STRČIĆ, Petar, *Mahnić i njegova Staroslavenska akademija (U povodu prijenesa posmrtnih ostataka krčkog biskupa dr. Antuna Mahnića iz Zagreba u Krk, 23. studenoga 2002. godine)*, Krk: Poglavarstvo Grada Krka, Povijesno društvo otoka Krka (Mala knjižnica Krčkog zbornika, knj. 3), Naklada Vitagraf - Rijeka, 2002.

ČIZMIĆ, Ivan, Prilog za životopis Nika Grškovića – istaknutog hrvatskog iseljenika, *Krčki zbornik 1* (1970): 371-383.

DORČIĆ, Vinko / dr. /, Časopis Baška u Pragu (1913-14), *Krčki zbornik 2* (1971a): 385-390.

DORČIĆ, Vinko / dr. /, O turizmu u Baški, *Krčki zbornik 3* / = *Spomenica gimnazije Čedo Žic u Krku 1921 – 1971* / (1971b): 189-199.

FIorentin, Anna Maria, *Krk – splendidissima civitas Curictarum*, (III. dopunjeno, prvo [drugo!] hrvatsko izdanje, prijevod s talijanskoga Franjo Matejčić), Novi Vinodolski – Krk, Naklada Kvarner, Povijesno društvo otoka Krka (*Krčki zbornik*, sv. 44. Posebno izdanje, sv. 38), Grad Krk, 2011.

GALOVIĆ, Tomislav, *Krčki zbornik 50. jubilarni svezak. Pregled rada Povijesnog društva otoka Krka i bibliografija Krčkog zbornika*, Krk: Povijesno društvo otoka Krka – Liber d.o.o. Rijeka, 2006.

GALOVIĆ, Tomislav, Osnivanje Društva krčkih Hrvata u Zagrebu 1936. i njegova djelatnost do 1941. godine (s dodatkom društvenih Pravila, odobrenih 1937. god.). *Studia lexicographica* II (2009) 3: 127-156.

GALJANIĆ, Ivan, Sto godina Narodne čitaonice u Puntu, *Krčki zbornik* 7 (1976): 393-403.

GALJANIĆ, Ivan, Puntari otjerali ardite iz Punta za Novu godinu 1921. (prir. Marija Galjanić), *Krčki zbornik* 70 (2014) /u tisku/.

GIRON, Antun, Otok Krk prijelomne 1918. godine (Petar Strčić: Građa o Narodnim vijećima SHS i talijanskoj okupaciji otoka Krka 1918. godine), *Krčki zbornik* 1 (1970): 544-546.

GRŠKOVIĆ-VLASTELIN, Josip, *Polje u dvadesetom stoljeću*, Polje – Rijeka: Povijesno društvo otoka Krka (*Krčki zbornik*, sv. 51. Posebno izdanje, sv. 44) i Izdavačka kuća Adamić - Rijeka, 2004.

GRUBIŠA, Nadan, Zdravstvene prilike od 1900. do 1940. god., *Krčki zbornik* 19 / = Posebno izdanje, sv. 13.: *Zdravstvo otoka Krka* / (1989): 15-20.

GRŽETIĆ, Josip, Nikola Bažadona, *Krčki zbornik* 2 (1971): 368-369.

IVANIŠEVIĆ, Katica, *Omišalj*, Omišalj: Općina Omišalj, 2006.

JANJATOVIĆ, Bosiljka – STRČIĆ, Petar, O radničkom pokretu na otoku Krku do osnivanja ćelije KPJ 1933. godine, *Krčki zbornik* 5 (1972): 109-122.

KARABAIĆ, Ljubo, Nikola Dekanić, *Krčki zbornik* 2 (1971): 365-367.

KARABAIĆ, Ljubo, Ivan Hodanić, *Krčki zbornik* 5 (1972): 361-363.

Krčki kalendar 1938. Izdaje Društvo Krčkih Hrvata u Zagrebu, Zagreb 1938. (reprint), Krk – Zagreb: Povijesno društvo otoka Krka (*Krčki zbornik*, sv.

55. Posebno izdanje, sv. 48) i Društvo Krčana i prijatelja otoka Krka u Zagrebu (Izdanja Društva Krčana i prijatelja otoka Krka), 2007.

Krčki kalendar 1939. Izdaje Društvo Krčkih Hrvata u Zagrebu, Zagreb 1939. (reprint), Krk – Zagreb: Povijesno društvo otoka Krka (*Krčki zbornik*, sv. 56. Posebno izdanje, sv. 49) i Društvo Krčana i prijatelja otoka Krka u Zagrebu (Izdanja Društva Krčana i prijatelja otoka Krka), 2007.

Krčki kalendar 1940. Izdaje Društvo Krčkih Hrvata u Zagrebu, Zagreb 1940. (reprint), Krk – Zagreb: Povijesno društvo otoka Krka (*Krčki zbornik*, sv. 57. Posebno izdanje, sv. 50) i Društvo Krčana i prijatelja otoka Krka u Zagrebu (Izdanja Društva Krčana i prijatelja otoka Krka), 2007.

Krčki kalendar 1941. Izdaje Društvo Krčkih Hrvata u Zagrebu, Zagreb 1940. (reprint), Krk – Zagreb: Povijesno društvo otoka Krka (*Krčki zbornik*, sv. 58. Posebno izdanje, sv. 51) i Društvo Krčana i prijatelja otoka Krka u Zagrebu (Izdanja Društva Krčana i prijatelja otoka Krka), 2007.

Krčki kalendar za prestupnu godinu 1952. Izdao i uredio rev. Nikola Fabijanić, New York 1951. (reprint), Krk – Zagreb: Povijesno društvo otoka Krka (*Krčki zbornik*, sv. 59. Posebno izdanje, sv. 52) i Društvo Krčana i prijatelja otoka Krka u Zagrebu (Izdanja Društva Krčana i prijatelja otoka Krka), 2008.

Krčki kalendar za godinu 1953. Uredio rev. Nikola Fabijanić, New York 1952. (reprint), Krk – Zagreb: Povijesno društvo otoka Krka (*Krčki zbornik*, sv. 60. Posebno izdanje, sv. 53) i Društvo Krčana i prijatelja otoka Krka u Zagrebu (Izdanja Društva Krčana i prijatelja otoka Krka), 2008.

Krčki kalendar za godinu 1954. Uredio rev. Nikola Fabijanić, New York 1953. (reprint), Krk – Zagreb: Povijesno društvo otoka Krka (*Krčki zbornik*, sv. 61. Posebno izdanje, sv. 54) i Društvo Krčana i prijatelja otoka Krka u Zagrebu (Izdanja Društva Krčana i prijatelja otoka Krka), 2008.

Krčki kalendar za godinu 1955. Uredio rev. Nikola Fabijanić, New York 1954. (reprint – u pripremi za tisak)

MATEJČIĆ, Franjo, Josip Capponi, *Krčki zbornik 3 / = Spomenica gimnazije Čedo Žic u Krku 1921 – 1971 /* (1971): 247-248.

MRAKOVČIĆ-ANDRAČIĆ, Anton, *Moji susreti s talijanskim okupatorom u Puntu 1920/21. godine, Krčki zbornik 1* (1970): 385-396.

NOVOSEL-ŽIC, Petrica, *Kretanje stanovništva otoka Krka od 1857. do 1971. godine, Krčki zbornik 6* (1975): 107-147.

ORŠIĆ, Ivo, *Nalazi uzroka smrti stanovnika Krka od 1815. do 1915. godine, Krčki zbornik 19 / = Posebno izdanje, sv. 13.: Zdravstvo otoka Krka /* (1989): 73-78.

OŠTRIĆ, Vlado, *Radnički pokret na otoku Krku do kraja Prvoga svjetskog rata, Krčki zbornik 12 / Posebno izdanje, sv. 5.: Otok Krk – pedeset godina SKJ /* (1983): 31-41.

Počeci i razvoj turizma na otoku Krku. Knjiga 1, Krk: Povijesno društvo otoka Krka (Krčki zbornik, sv. 15. Posebno izdanje, sv. 8), 1986.

Počeci i razvoj turizma na otoku Krku. Knjiga 2, Krk: Povijesno društvo otoka Krka (Krčki zbornik, sv. 29. Posebno izdanje, sv. 23), Turistička zajednica općine Krk, Glosa d. o. o. Rijeka, 1994.

POLONIJO, Josip – STRČIĆ, Petar, Dinko Crvić-Sopčić, *Krčki zbornik 1* (1970): 519-522.

POLONIJO, Mirko, *Školstvo od 1845. do 1945. godine, Krčki zbornik 16 / = Posebno izdanje, sv. 9.: Otok Krk – zapadni dio /* (1986): 255-260.

Povijest osnovne škole u gradu Krku, ur. Milana Jurina, Krk – Rijeka: Adamić / Rijeka – Osnovna škola „Fran Krsto Frankopan“, 2005.

RADIĆ, Milan (ml.), *Voljenoj vali. Razvoj turizma u Malinskoj, Malinska: Općina Malinska-Dubašnica i Turistička zajednica općine Malinska, 2009.*

RAGUŽIN, Alojzije, *Punat. Knjiga 1.*, Krk: Povijesno društvo otoka Krka (*Krčki zbornik*, sv. 23. Posebno izdanje, sv. 17), 1991a.

RAGUŽIN, Alojzije, *Punat. Knjiga 2.*, Krk: Povijesno društvo otoka Krka (*Krčki zbornik*, sv. 24. Posebno izdanje, sv. 18), 1991b.

RAGUŽIN, Alojzije, *Lijepi Punat. Knjiga 1.*, Krk: Povijesno društvo otoka Krka (*Krčki zbornik*, sv. 38. Posebno izdanje, sv. 32), 1997a.

RAGUŽIN, Alojzije, *Lijepi Punat. Knjiga 2.*, Krk: Povijesno društvo otoka Krka (*Krčki zbornik*, sv. 39. Posebno izdanje, sv. 33), 1997b.

ROŠIĆ, Đuro, Dragovan Šepić, Italija, Saveznici i jugoslavensko pitanje 1914–1918. Školska knjiga, Zagreb 1970., *Krčki zbornik* 6 (1975): 359-360.

STRČIĆ, Petar, *Otok Krk 1918. Građa o narodnim vijećima SHS i talijanskoj okupaciji 1918. godine*, Rijeka: Historijski arhiv Rijeka (Posebna izdanja Historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu, sv. 1), 1968.

STRČIĆ, Petar, *Građa o talijanskoj okupaciji otoka Krka (od kraja 1918. do polovine 1919. god.)*, Rijeka: Historijski arhiv Rijeka (Posebna izdanja Historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu, sv. 3), 1970.

STRČIĆ, Petar, Proslava 100-godišnjice Narodne čitaonice u Puntu, *Krčki zbornik* 7 (1976): 391-392.

STRČIĆ, Petar, Istra i Kvarnerski otoci od 1815. do 1918. Historiografski pregled, *Jugoslovenski istorijski časopis* XXII (1987) 4: 115-125.

STRČIĆ, Petar (priredio), *Lietopis i Kronika pučke/osnovne škole u Dobrinju*, Krk: Povijesno društvo otoka Krka (*Krčki zbornik*, sv. 26. Posebno izdanje, sv. 20. *Zbornik o Dobrinjštini*, sv. 1), 1992.

STRČIĆ, Petar, *Košljun i njegov franjevački samostan. Povijesni pregled s izborom literature*, Rijeka: Tiskara Rijeka d.d., 1994.

STRČIĆ, Petar, *Košljun i franjevački samostan. Povijesni pregled s izborom literature*, II. dopunjeno izdanje, Rijeka – Košljun – Krk: Povijesno društvo otoka Krka (*Krčki zbornik*, sv. 45. Posebno izdanje, sv. 39), Franjevački samostan Košljun, Izdavačka kuća Adamić - Rijeka, 2001.

STRČIĆ, Petar, Nacrt sinteze za povijest Vrbnika na o. Krku, u: Ivan ŽIC, *Vrbnik na otoku Krku. Narodni život i običaji* (pretisak), Rijeka: Povijesno društvo otoka Krka (*Krčki zbornik*, sv. 43. Posebno izdanje, sv. 37), Institut za etnologiju i folkloristiku - Zagreb (*Biblioteka Baština*, knj. 1), Izdavačka kuća Adamić - Rijeka, 2001., IX-LI.

STRČIĆ, Petar, Zavičaj o. Atanazija Matanića. Prilog za nacrt sinteze povijesti Vrbnika na otoku Krku (s izborom literature), u: *Između povijesti i teologije. Zbornik radova u čast fra Atanazija Matanića u povodu 80. obljetnice života i 50. obljetnice znanstvenoga rada*, Zadar – Krk: Povijesno društvo otoka Krka (*Krčki zbornik*, sv. 46. Posebno izdanje, sv. 40), Franjevački provincijalat - Zadar, Vitagraf - Rijeka, 2002., 51-102.

TURATO-MEŠTER, Ivan, *Omišju, grade moj. Narodne pjesme koje se pjevaju u Omišlju na otoku Krku*, pripremila: Katica Ivanišević, Rijeka: Povijesno društvo otoka Krka (*Krčki zbornik*, sv. 28. Posebno izdanje, sv. 22), Glosa d.o.o. - Rijeka, 1993.

VELČIĆ, Franjo, Alojzije Raguzin – svećenik i pisac (1915. – 2011.), *Krčki zbornik* 69 (2013): 304-309.

Tomislav GALOVIĆ

**Historiography, the island of Krk
and the First World War
(based on papers published in
Krčki zbornik [Krk Almanac])**

Summary

One of the most crucial events in 20th century history – the First World War (1914-1918) – certainly had numerous repercussions and left more or less visible traces on the lives of the people and development on the largest Adriatic island – Krk. Even though one may have the impression that this era has been thoroughly analysed and evaluated in the historiographic sense, we may be unpleasantly surprised when seeking out the relevant literature on this topic. In fact, with regard to the island of Krk, all that one may find is limited to a few works and shorter non-scholarly articles, as well as the unavoidable and foundational book for a general understanding of Krk's history: the book *Otok Krk kroz vjekove* [The Island of Krk Over the Centuries] by Mihovil Bolonić and Ivan Žic-Rokov (1977), which now has cult status. So this paper presents what was written about and how the First World War was covered in *Krčki zbornik* [Krk Almanac], the sole specialized scholarly / professional periodical on the island of Krk that covers various fields of scholarship, but with a primary focus on humanities and the social sciences. As the journal of the Krk Historical Society – which was established in 1969 with the fundamental aim of advancing scholarly research in the fields of history and other disciplines and their popularization, improvement of educational instruction, development of museum and conservation activities, ethnography and folklore, and development of historical and other institutions on the island and beyond, as well as collaboration with other institutions, etc. – *Krčki zbornik*, from its first volume published in 1970 under the editor Petar Strčić through the 68 printed volumes that

followed (with two forthcoming), has served as the Society's backbone and made it recognizable. Based on this body of work (vols. 1-69/1970-2013), this paper shows the extent of research into the First World War era tied to the island of Krk and Krk's residents and points to certain future priorities and projects (systematic archival research, publication of valuable source materials, analytical articles, syntheses – *Otok Krk i Prvi svjetski rat* [The Island of Krk and the First World War] etc.).

Key words: First World War, historiography, island of Krk, Krk Historical Society, *Krčki zbornik* [Krk Almanac].